

ARNY ŠRÁMEK

KRONIKA

pověstí a legend

*Na cestě českou zemí
za zajímavými příběhy*

NAKLADATELSTVÍ ŠULC-ŠVARC

ŠULC
ŠVARC

ARNY ŠRÁMEK

KRONIKA

pověstí a legend

Na cestě českou zemí
za zajímavými příběhy

ARNY ŠRÁMEK

KRONIKA

pověstí a legend

NAKLADATELSTVÍ ŠULC-ŠVARC

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in a light gray color, framing the central text.

*POKUD SVŮJ ŽIVOT
NEZMĚNÍTE V PŘÍBĚH,
STANETE SE SOUČÁSTÍ PŘÍBĚHU
NĚKOHU JINÉHO.*

– Terry Pratchett –

OBSAH

Předmluva	9
Zkuste žít svůj život jako příběh	
STAROPRAŽSKÉ LEGENDY	13
Libušino proroctví, dívčí válka, strážci klíčů a divy alchymistů	
PŘÍBĚHY ZE STŘEDNÍCH ČECH	43
Palladium a Zlatý kůň, děsivá kostnice, lesní duch a zázračná soška	
JIHOČESKÉ VYPRÁVĚNÍ	73
Bílá paní Perchta, Závišův kříž, lakomý mlynář a zvon Kňour	
ZÁPADOČESKÉ HISTORKY	103
Pěnivý mok a stříbrné tolary, pán podzemí a nalezené štěstí	
MÝTY SEVERNÍCH ČECH	131
Madona dvou tváří, armáda duchů, vůně chmele a král milovníků	
VÝCHODOČESKÉ POVÍDÁNÍ	159
Děsivý ptačí horor, večere u čarodějky a zvonečky permoníků	
POHÁDKY Z VYSOČINY	187
Ohnivý Švéd, parádivé strašidlo, ztracená láska a kostka cukru	
JIHOMORAVSKÉ PRANOSTIKY	215
Drak a kolo, jak koupit les, lovci mamutů, tři pruty a obří sud	
POVĚSTI STŘEDNÍ MORAVY	243
Had Zlatohlavec, Marsyasova flétna, obr Drásal a král Ječmínek	
SEVEROMORAVSKÉ BÁJE	271
Voňavé syrečky, krvelačná vlčice, ďábelský kocour a uřezané uši	
Doslov	299
Exotika začíná za dveřmi vašeho domu	
O autorovi	303

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in a light gray color, framing the central text. The pattern is symmetrical and repeats in the four corners and along the sides.

Zkuste žít svůj život
jako příběh

Předmluva

Sotva malý človíček odroste plínkám a postaví se na vlastní nohy, začne do svého dosud čistého a věděním nezatíženého mozku nasávat informace, které se na něj valí z okolního světa. Snaží se napodobovat chování svých rodičů a každý den mu přinese nějakou novou informaci a dovednost. Kdykoli se nám podaří zdolat nějakou obtížnou překážku a posunout se v našem snažení zas o malý krůček vpřed, přinese nám to radost a opojný pocit satisfakce. Jedním z nejeфекtivnějších způsobů, jak můžeme dítěti předat vědomosti tak, aby nám se zájmem naslouchalo, je zabalit je do zajímavých příběhů. Děj dítě vtáhne do magického světa vlastní představivosti a umožní jeho mysli rozletět se do dosud skrytých končin vědění. Jestli někdo tvrdí, že učit se je otravné, dovolil bych si s ním polemizovat. Je to podobné jako s dospělým člověkem, jenž si za svou profesi vybral činnost, která jej nebaví, a jediný smysl spatřuje v čekání na páteční odpoledne. U školáka i zaměstnance totiž platí stejné pravidlo – klíčem k radosti je správný výběr objektu zájmu. Když se budeme učit něco, co se celou svou bytostí toužíme dozvědět, bude vzdělávací proces jednou velkou radostí. Když se ve své práci rozhodneme zabývat něčím, co považujeme za své hobby, bude nám tato činnost přinášet nebyvalou míru satisfakce.

Jedny z prvních vzpomínek, které jsem si v paměti uchoval z nejranějšího dětství, jsou vyprávěné příběhy. Přesně si vybavuji, jak mi babička před usnutím četla z tlusté omšelé knihy Julese Verna nazvané *Děti kapitána Granta*. Zatímco mnozí mí vrstevníci trucovali a odmítali jít spát, já jsem se vždycky těšil na těch pár večerních romantických okamžiků, kdy jsem stál na palubě své bárky, naslouchal větru ševlícímu v plachtoví a snil o tajemných krajích, ukrytých za vzdáleným horizontem. Ten svět se mi jevil úplně jiný než každodenní realita, kterou jsem den za dnem po probuzení prožíval. Přemýšlel jsem, co by bylo potřeba změnit, aby se můj život prořal s mými snovými představami. Jak jsem rostl, mí hrdinové se proměňovali, objevili se kreslení partáci ze *Čtyřlístku*, čestní kluci z klubu Rychlých šípů, přírodu poznávající *Hoši od Bobří řeky*. Hrdinové příběhů se měnili, sny však zůstávaly stále stejné. Než jsem se nadál, dětství skončilo a já jsem zpočátku nesměle vykročil do dospělosti. Chvilku se mladý člověk pokouší tvářit jako drsňák, jenž pohádky nechal daleko za sebou v minulosti. Jenže chyba lávky. Najednou se vynořil důstojný starší pán s dýmkou J. R. R. Tolkien a jeho hobití sága *Pán prstenů*. Režisér Peter Jackson navíc převedl

souboj hobita Froda s pánem zla Sauronem na filmové plátno tak skvělým způsobem, že se mi při sledování děje tajil dech úplně stejně jako mým dětem, které v kině seděly vedle mne. Neméně skvěle na svět fantazie z úplně jiného úhlu pohledu nahlížel další britský autor – Terry Pratchett se svou *Úžasnou Zeměplochou*. Když se posunu o čtvrtstoletí dál a vzpomenu si na pohádkové příběhy, jež uchvátily generaci našich dětí, nemůžu pominout Joanne Rowlingovou a její kouzelnický svět Harryho Pottera. Dnes se pozvolna měním v šedovlasého seniora, ale můžu s úlevou konstatovat, že na mé lásce k pohádkám se nezměnilo naprosto nic. Téměř za vším hezkým, co člověka během jeho života potká, stojí ve většině případů poutavý příběh. Je skvělé jej poslouchat nebo číst, ale tisíckrát krásnější je ho prožít.

Po dokončení vysokoškolských studií a absolvování roční povinné vojenské služby jsem vstoupil do pracovního procesu. Jakožto vystudovaný ekonom jsem začal pracovat v rouravně ve Vítkovických železárnách, kde jsem měl za úkol dohlížet na kvalitu a plynulý chod výroby ocelových trubek. Snažil jsem se dělat svou práci, jak nejlépe jsem uměl, ale romantický příběh se mi v ní najít nepodařilo. Měl jsem však obrovské štěstí, že krátce poté přišla sametová revoluce a komunistická totalita se snad definitivně odebrala na smetiště dějin. Byl čas se svobodně nadechnout, roztáhnout křídla a propojit své povolání s dětskými sny.

Založil jsem cestovní kancelář Primatour a pustil se do práce. Začátky byly drsné, doma jsem byl minimálně, ve funkci průvodce autobusových skupin jsem pracoval v podstatě čtyřicet hodin denně, sedm dní v týdnu. Stovky nočních přesunů v autobusech a tony sněžených konzerv paštik a fazolí s párkem daly zabrat mé bederní páteři i žaludku. Na konci dlouhé sezony jsem se mnohdy cítil vymačkaný jako citron a pobyt doma s mými blízkými a bez klientů, kteří po mně pořád něco chtějí, byl pro mne skutečným balzámem na duši. Ale nikdy jsem si ani na vteřinu nepostěžoval. Věděl jsem, že dělám svou vysněnou práci, kterou jsem si vybral dobrovolně. Stačilo vzpomenout si na těch pár měsíců na samém začátku, kdy jsem musel pracovat v oboru, který jsem si nevybral, a už jsem se zase nemohl dočkat nové cestovatelské sezony, která s sebou přinesla další velkou nůši pestrých zážitků.

Když jsem po třech intenzivních dekádách nepředstavitelného pracovního nasazení v době covidové pandemie svou průvodcovskou kariéru po zralé úvaze uzavřel, našel jsem si novou pracovní náplň, v podstatě

naprosto odlišnou, ale v jednom aspektu velmi podobnou. Začal jsem psát cestopisné knížky, v nichž v lehce jiné roli můžu nadále žít ve svých milovaných příbězích. Jak pozvolna roste objem mých čtenářů, narůstá i má satisfakce z toho, že to, čím se tak skvěle bavím, může přinést chvíle radosti i úplně cizím lidem, s nimiž jsem se nikdy nesetkal. Aniž bych si toho byl vůbec vědom, magický kruh se postupně sám od sebe uzavřel. Z mé fantazie se vynořily postavičky malého cestovatele Špuntíka Otíka a jeho sestřičky Vendulky Šikulky, čímž se mé snění protnulo s čistou myslí malých dětí na samotném začátku jejich cesty životem. Mé celoživotní krédo – *Cesta může být cíl* – tím bylo povýšeno na novou úroveň. Lidský život začíná, po jistou dobu trvá a nakonec nevyhnutelně končí. Ale můžeme být klidní, protože ti z nás, kteří dokázali svým dnům vtisknout nějaký smysl, jenž nás posunul alespoň o maličký kousek vpřed a pozitivně ovlivnil život lidí v našem okolí, nežili zbytečně. Jejich existence se totiž otiskne do příběhu těch, které během života mají rádi, a v jejich životech žije dál. A proto se ze všech sil snažme být součástí pestrých příběhů svých i nám blízkých lidí. Kdo si chce zajistit nesmrtelnost, měl by vsadit na dobrý příběh a naplno jej žít. Každý totiž ví, že svět poutavých příběhů je nesmrtelný a dalece přesahuje délku lidských životů...

A detailed, symmetrical floral and scrollwork border in a light gray color, framing the central text. The design features intricate patterns of leaves, flowers, and scrolls, with a central starburst motif at the top and bottom.

—•—
VYŠEHRAD
ŠÁRECKÉ ÚDOLÍ
PRAŽSKÝ HRAD
KARLŮV MOST
RUDOLFÍNSKÁ DOBA
PRAŽSKÉ JEZULÁTKO
—•—

STAROPRAŽSKÉ LEGENDY

Libušino proroctví, dívčí válka, strážci klíčů a divy alchymistů

Bylo nebylo, dávno tomu. Asi není na světě člověk, který by se alespoň na chvíli nechtěl ponořit do kouzelného světa pohádek, kde dobro vítězí nad zlem, pravda je silnější než lež a vše nakonec po splnění složitých úkolů a překonání dramatických překážek dobře dopadne. Mnohé z těchto všeobecně známých příběhů psal sám život, po staletí se předávaly z generace na generaci ústním vyprávěním a současnou formu jim vtiskli spisovatelé, kteří je dokázali šikovně přenést na stránky knih. V dnešní hektické klipové době si už málokdo dokáže najít dostatek času na něco tak samozřejmého, jako je četba. A právě toho využili filmoví tvůrci a oblíbené, léty prověřené příběhy přenesli na filmové plátno, aby je více přiblížili široké veřejnosti. Efektní exteriéry, pestré kostýmy a dokonalé technické triky nás spolehlivě dokážou přikovat k obrazovce, ale ruku na srdce – vzpomínka z časů našeho dětství, kdy nám babička četla příběhy plné dobrodružství a my jsme vše intenzivně prožívali s kladnými hrdiny a báli se nástrah zlých sil, má také něco do sebe. Pokud pohádky považujeme za čistou fikci, která má pomocí smyšleného příběhu upozornit na záludnosti reálného světa a vést děti k víře ve vítězství dobra, trochu jinou roli mají prastaré mýty, legendy či pověsti. Taktéž se obracejí do dávné minulosti, avšak mnohdy v dramatickém příběhu, plném zázraků a nadpřirozených jevů, bývá ukryt drobný střípek historické reality, kolem níž se děj odvíjí. Tato barvitá líčení je třeba brát s rezervou, avšak jsou důležitou nadstavbou, dokreslující suchá, často nezáživná historická fakta, jimž dodávají potřebný poetický rozměr, který z jinak neoblíbených učebnic dějepisu dokáže vykouzlit atraktivní příběh. Bez ohledu na to, zda je čtenář těchto řádek sotva odrostlým dítětem, dynamickým manažerem, či šedovlasým kmetem, má-li v sobě alespoň malý kousek fantazie a touhy společně s bájnými hrdiny prožívat nekonečná dobrodružství, nemůže mu naprosto nic zabránit v tom, aby se vrhl po hlavě do děje, odvíjejícího se na hustě popsaných stránkách této knihy. Ať už jsme původem Češi, Moravané, či

Slezané, jsme především občané naší krásné vlasti s mimořádně pestrou historií. Čím více svou domovinu poznáme, tím většími patrioty se můžeme stát. K turistickým toulkám naše země přímo vybízí, každý z regionů je v něčem unikátně odlišný a všechny dohromady spoluvytvářejí naši identitu. Vydejme se tedy společně na cestu českou zemí.

VYŠEHRAD

VLADYKA KROK A KNĚŽNA LIBUŠE,
HORYMÍR A ŠEMÍKŮV SKOK

Pokud si chceme vyprávět pověsti, jež stály u samotného vzniku českého národa, zformovaného ze slovanských kmenů, které se usídlily v temných dobách stěhování národů v české kotlině, měli bychom tyto události dostat do historického kontextu. Ve stoletích kolem přelomu letopočtu leželo mocenské centrum našeho kontinentu na jihu, klíčovou roli tehdy hrál především středomořský region. Antické Řecko, na něž plynule navázal expandující Řím, bylo ve své době hegemonelem, jemuž méně zorganizované říše, ležící dál od mocenského centra, nedokázaly dlouhodobě konkurovat. Po éře rozmachu přicházejí časy stability, jež hluboko ve své podstatě ukrývají zárodky úpadku, který nakonec postihne každou civilizaci, ač se to po dlouhá staletí mohlo zdát nemožné. Když byl tento nevyhnutelný proces završen, evropský kontinent se na několik století ponořil do temnoty úpadku a transformace. Lidé se dali do pohybu ve snaze najít zemi, kde by se jim mohlo žít lépe, v níž by stálo za to zapustit kořeny. Z šera dávnověku vystupuje postava praotce Čecha, jenž přivedl svůj lid do země zaslíbené, zvěře a ptáků plné, mlékem a medem oplývající. Z romantického mýtu krok za krokem vznikají první doložitelné pokusy o vytvoření fungujícího státního útvaru.

Sámovu říši historici datují přibližně do 7. století a dnes o ní víme jen pár nejasných střípků. O Velké Moravě, panování Mojžířů a příchodu dvou věrozvěstů, tedy Cyrila (Konstantina) a Metoděje, roku 863 se nám toho dochovalo o poznání více. Po těchto dvou zajímavých dějinných epizodách se však začíná vytvářet dominantní mocenské centrum ve středu české kotliny na břehu řeky Vltavy. Přes množství zvrátů

a dramatických událostí platí tento stav až do dnešních dnů. Na místě, které před více než tisíci lety zaujalo naše dávné předky, se dnes nachází hlavní město Praha.

Česká národní řeka Vltava protéká územím, které se od nepaměti ideálně hodilo k osídlení. Kdo dokázal ovládat toto říční údolí včetně vltavských přítoků, mohl se považovat za vládce národa Čechů. Archeologické lokality, například Levý Hradec, Zbečno či Budeč, jsou jasným důkazem jednotlivých dějinných kapitol, z nichž se postupně rodila česká identita. Prvním opravdu mocným opevněným místem, jež je možné považovat za kmenovou metropoli, se nade vši pochybnost stal Vyšehrad – výrazný skalní hřbet, dramaticky se tyčící nad říčním břehem. Ostroh, položený do přirozeně chráněného klínu, jež vytváří potok Botič, přímo vybízí k tomu, aby na jeho vrcholu vznikla tvrz, která by mohla být považována za nedobytnou. Místo okamžitě po příchodu zaujalo slovanské komunity, vedené bájným praotcem Čechem. Lidé v nejstarších dobách podle popisu v *Kosmově kronice* žili velmi prostě, neorganizovaně, bez jasné mocenské struktury. S tím, jak postupně přicházeli další osadníci, narůstaly konflikty a rozdíly, které narušovaly pokojné soužití nových usedlíků. Situace začala být neúnosná, čímž byly vytvořeny předpoklady, aby se z anonymní komunity přirozeným způsobem vygenerovala silná osobnost, která dokáže dát chaotickému bezvládní potřebný řád. Tím, kdo byl považován za prvního mezi rovnými, jež proslul rozvahou, moudrostí i rázností, byl vojvoda jménem Krok. Lidé z jeho rodu se k němu sbíhali jako včely do úlu, žádali jej, aby rozsoudil jejich spory, a zvolili si jej za knížete, jež dodá jejich životům potřebný klid. Krok přijal Čechovu hůl i čepici, nechal vymýtit les, rostoucí na skalisku, a rozkázal vybudovat zde dřevěnou pevnost, nazvanou Vyšehrad. Od té doby zavládla harmonie a prosperita, pod jeho moudrou vládou se lidem dobře žilo. Kníže však nedokázal zplodit mužského potomka, měl tři dcery. Nejstarší Kazi se vyznala v léčivé síle bylin, prostřední Teta zase proslula uctíváním pohanských božstev a údajně dokázala rozmlouvat s nadpřirozenými bytostmi. Obě se usadily ve svých tvrzích nad řekou Berouňkou. Manželem prvorozené Kazi se stal legendární silák Bivoj, kterému se povedlo ulovit mohutného kance, jež dlouho řádil a ničil zemědělská políčka na Kavčí hoře. Dokázal jej přemoci holýma rukama, živé zvíře chytil za uši a na zádech ho donesl na Vyšehrad, kde jej před zraky udivených přihlížejících proklál oštěpem. Za svůj hrdinský čin si vysloužil ruku Krokovy dcery Kazi. Jejich prvorozený syn Rodislav si na paměť onoho hrdinského činu dal kančí hlavu do svého rodového erbu.

Nejmladší z dcer byla Libuše, která nade všemi vynikala intelektem a přirozenou moudrostí. Po Křesťanské smrti byla právě ona, ač v hierarchii měla být teprve třetí v pořadí, zvolena za nástupkyni svého otce. Jenže lid začal být nespokojený, protože nedokázal akceptovat, že mu vládne žena. Proto se Libuše rozhodla rázně konat, aby rodící se problém zažehkala. Pověst praví, že vyslala s družinou panošů svého koně, jenž jim měl ukázat toho, kdo se stane jejím mužem a právoplatným vladařem. Vraník je dovedl do obce Stadice, kde se zastavil a odmítal jít dál. Na poli zde pracoval muž jménem Přemysl, zvaný Oráč, který se tímto zvláštním způsobem stal Libušiným manželem, knížetem Čechů a zakladatelem legendární dynastie. Podle kronikáře Václava Hájka z Libočan k tomu mělo dojít kolem roku 650, avšak určit aspoň trochu reálný rok je čistou spekulací. Nejsvětlejším momentem jejich panování bylo slavné Libušino proroctví. Kněžna velmi ráda vycházela na nejvyšší bod vyšehradské skály, odkud se kochala pohledem na zrající lány obilí, husté lesy plné zvěře a blankytně zářící vltavskou hladinu dole pod útesem. Jednoho vlahého podvečera do ní vstoupila jakási nadpřirozená moc, jež ji přiměla pohlédnout do dále, pozvednout ruce a pronést prorocká slova: „*Vidím město veliké, jehož sláva hvězd se dotýkati bude. Na třicet honů odtud je v hloubi lesa místo, obtékané řekou Vltavou. Jděte tam a hledejte člověka, jenž zrovna tesá práh svého domu. Na tomto místě postavte hrad a nazvěte jej Praha. Tak jako se knížata, vojvodové i prostí lidé musejí sklonit na prahu při vstupu do domu, budou se všichni klanět i mému městu.*“ Když domluvila, zvláštní žár, planoucí jí z očí, náhle pohasl a nadpřirozená moc vystoupila z jejího těla. Její poddaní se ihned vydali hledat určené místo, a když je našli, bez váhání tam postavili mocný hrad, obehnali jej mohutnou hradbou a kolem něj vyhloubili hluboký příkop. Od Strahovského lesa do něj vedla cesta, přístup umožňovala pevná vstupní brána z roubených klád, ostré dřevěné hroty odrazovaly nepřátele od myšlenky na jeho dobytí. Tak se zrodila Praha, sídelní tvrz českého národa. Toto nejznámější Libušino proroctví však zdaleka nebylo jediným. Velmi známá jsou i slova, jež kněžna vyřkla poté, co si poddaní stěžovali, že sice mají hojnost obilí i stád, ryb i zvěře, avšak velmi se jim nedostává kovů, jež jsou ukryty v hlubinách země. Její zrak se opět podivně zakalil, když rukou ukazovala do všech světových stran, a prorocky přesně popsala jednotlivá místa, kde je možno těžít sedm cenných kovů včetně zlata a stříbra, které národu zajistí bohatství a prosperitu. Je velmi zvláštní, že z tohoto mytického období českých dějin se nedochovaly skoro žádné hmatatelné stopy kromě pár mincí a střepů keramiky. Velkou záhadou a výzvou pro archeology je

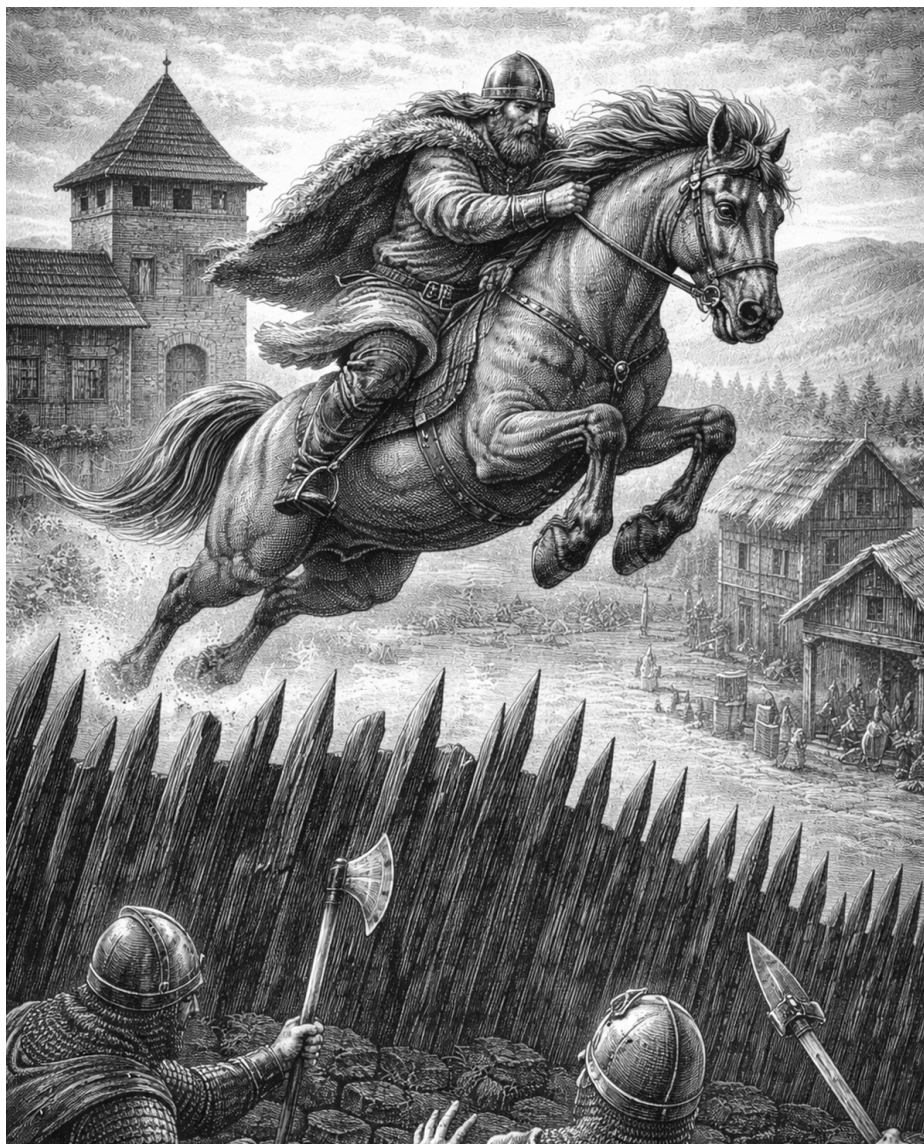

především legenda o Libušině pokladu, ukrytém v hloubi vyšehradské skály. Ve svatební den údajně přivedla Přemysla tajnou chodbou do rozlehlé podzemní síně, chráněné mohutnými kovovými dveřmi. Ve svitu loučí zazářily vzácné předměty, zručně vykované ze železa a bronzu, stříbra i zlata, pod nimiž se prohýbaly obří dubové stoly. Na stěnách visely vzácné meče, přilbice a brnění s nádherným kovááním, truhlice přetékalý náramky, prsteny i filigránskými čelenkami či šňůrami jantarových korálů, nad jejichž krásou se tajil dech. Po Libušině smrti její muž toto tajné místo bedlivě střežil a nikomu o jeho existenci neřekl

s vědomím, že ve skále ukryté poklady se objeví až v časech největší nouze. Tehdy se země otevře, zlé časy skončí a v české zemi opět zavládne harmonie a blahobyť.

Vystoupat na vyšehradskou skálu je skvělým tipem na půldenní výlet, výhled na jedno z nejkrásnějších měst světa je odtud vskutku dechberoucí. Přemyslovské mýty se zdaleka nespojují výhradně s Libušiným manželem Přemyslem Oráčem, mnohé příběhy se udály i v časech dalších tajemnem obestřených a vědecky nedoložených dynastických následníků, jejichž výčet dokážeme bez zaváhání vyjmenovat klidně i o půlnoci, jako když bičem mrská – Nezamysl, Mnata, Vojen, Vnislav, Křesomysl, Neklan a Hostivit. Teprve poté usedl na trůn Bořivoj, jehož existenci už jsme schopni v starých textech doložit. Pokud vycházku do dávné české historie absolvujeme s dětmi, nemůžeme pominout ještě jeden legendární příběh, s tímto místem spojený, jenž je všeobecně známý díky literárnímu ztvárnění Aloise Jiráska. Pověst líčí osud hrdého vladyky Horymíra, sídlícího na tvrzi v Neumětelích, který se vydal k Vyšehradu se záměrem přednést vládnoucímu knížeti Křesomyslovi skutečně závažnou stížnost. Kritizoval nenasytost, s níž lidé těžili cenné kovy z nitra země, jež jim přinášely velké bohatství, ale nezbyl nikdo, kdo by se věnoval obdělávání půdy. Krajina, poskytující kdysi bohatou úrodu, se vinou nedostatku péče rychle měnila ve zpustlý úhor, pole hustě zarůstala plevelem a bylím, nerozvážná honba za majetkem způsobila, že začal být nedostatek chleba. Horymírova stížnost však nebyla knížetem vyslyšena, naopak horníci, kteří se touto jeho iniciativou cítili být ohroženi, mu do základů vypálili jeho dvůr. Vladyka si stěží zachránil holý život, když na poslední chvíli unikl na svém bílém koni Šemíkovi, čímž se roztočila spirála nenávisti a pomsty. Rozčilený Horymír s družinou svých věrných vyrazil k Příbrami, kde bez váhání zničil důl i hornickou osadu. Kníže Křesomysl si v tu chvíli uvědomil, že je nezbytné rázně zakročit, Horymíra zatkl a odsoudil k smrti. Tradice velela před vykonáním rozsudku splnit vězni jeho poslední přání. Hrdý vladyka požádal o možnost naposledy se projet na svém krásném běloušovi. Jelikož se vše odehrávalo na uzavřeném vnitřním nádvoří vyšehradské pevnosti, nikoho nenapadlo, že by mohla nastat sebemenší komplikace. Horymír se vyšvihl na koňský hřbet a několikrát obkroužil dvůr, poté se sklonil a Šemíkovi něco naléhavě zašeptal do ucha. Ke zděšení všech přítomných se kuň vzepjal a jediným mohutným skokem se přenesl nad vysokou roubenou ohradou. Přihlížející ztuhli úžasem a teprve po chvíli běželi k hraně útesu a s napjatým očekáváním

a neskrývanými obavami pohlédli dolů. Šemík s jezdcem na hřbetě dopadl do hluboké vltavské tůně. Ač zraněn pádem, přesto dokázal přeplavat řeku a Horymírovi zachránil život. Šokovaný kníže Křesomysl se po tomto evidentním zázraku rozhodl udělit odsouzenci milost. Věrný Šemík po několika dnech svému zranění podlehl a jeho pán jej pohřbil před bránou svého dvorce. V Neumětelích si dodnes můžeme prohlédnout pomníček, upomínající na zázračný Šemíkův skok. Když vyslechneme tuto dramatickou pověst, jeví se nám už tak magické místo jako ještě mnohem tajuplnější.

Pokusme se nyní oddělit fakta od mýtů. Vybudování tvrze na vyšehradské skále skutečně minimálně o století předběhlo stavbu Pražského hradu. Jelikož důkladný archeologický výzkum na skále dosud v plné míře neproběhl, o mnohém se můžeme pouze dohadovat. Z raně slovanských dob se žádná budova nedochovala, dominantou Vyšehradu je tudíž dnes původně románská bazilika svatého Petra a Pavla z roku 1070, významně goticky přestavěná za vlády Karla IV. a barokizovaná v 18. století. V interiéru najdeme deskový obraz Panny Marie Vyšehradské, jednu z nejstarších českých středověkých maleb. Panovnický palác se kdysi vypínal přímo nad skalní hranou, dochoval se z něj jen zbytek mostu nad někdejším hradním příkopem. Na východním předhradí si můžeme prohlédnout románskou rotundu svatého Martina. Ke korunovaci Vratislava II. byl kolem roku 1085 zhotoven zdobný evangeliář, dnes označovaný jako *Kodex vyšehradský*, jeden z nejcennějších příkladů raně románské knižní malby v Evropě. Jako královská rezidence sloužil Vyšehrad do roku 1140, posledním zde sídlícím panovníkem byl Soběslav I. Poté nastávají roky poklesu významu, což dramaticky změnil až Otec vlasti Karel IV., který Vyšehrad začlenil do svých velkorosých stavebních plánů. Zdejší fortifikaci propojil takzvanou Hladovou zdí, vinoucí se přes vrch Petřín k opevnění Pražského hradu, čímž se Praha stala jednou z nejrozlehlejších pevností své doby. Název zeď dostala v době hladomoru, kdy ji panovník nechal stavět nejchudšími lidmi, kteří si tak mohli vydělat prostředky na skromnou obživu. Pozdější dobytí a vypálení Vyšehradu husitským vojskem roku 1420 zanechalo kdysi tak slavné místo v rozvalinách, od té doby může na slavnou minulost jen vzpomínat. Koncem 19. století byl starý vyšehradský hřbitov přestavěn na Slavín, pietní místo posledního odpočinku významných českých osobností.

DIVOKÁ ŠÁRKA

MALEBNÉ ŠARECKÉ ÚDOLÍ A DÍVČÍ VÁLKA

Kdykoliv odlétáme z Prahy někam do světa za poznáním, musíme se spleťtým systémem městské dopravy dostat na letiště. Jedna z autobusových zastávek nese zvláště znějící jméno – Divoká Šárka. Člověk má

zpravidla plnou hlavu svých cestovatelských plánů a nad názvem nemá čas přemýšlet, ale když zvedne pohled, zaujme jej dramaticky tvarovaná rokle, která se náhle vynoří z běžné předměstské zástavby. Tady už začíná přihořivat – a zkušený cestovatelský nos vycítí pozoruhodné místo k výletu, které má evidentní potenciál vyprávět nějaký zajímavý legendární příběh. Prastaré pověsti mají kouzelnou moc proměnit jakékoli mnohdy běžné místo v mimořádný zážitek. Šárecké údolí, jímž protéká potok stejného jména, je však fantastickým kouskem přírody samo o sobě a v srdci milionové metropole působí jako zjevení. Sevřený skalnatý kaňon přímo láká k atraktivní procházce, pikniku v přírodě nebo prima koupání v přírodní nádrži Džbán. Na své si přijdou i cyklisté či amatérští horolezci, pohodový den lze zakončit příjemným posezením u vychlazeného moku ve stylové hospůdce. Archeologické nálezy nás navíc dokážou přenést do mýtů z dávných časů vzniku české státnosti. Co víc si člověk může přát?

Jednou z nejzáhadnějších staročeských pověstí je příběh dramatického střetu mužů se ženami, tajuplná dívčí válka. Historici hledají prapůvod tohoto vyprávění v idealizované nostalgii po matriarchálním uspořádání společnosti v ještě mnohem starších časech, v antickém příběhu o neohrožených bojovných Amazonkách, v pohanských slavnostech letního slunovratu, typických bujarými mejdany a nevázanými promiskuitními sexuálními praktikami, paralelu lze najít i ve starogermánských a vikingských eposech. Jak už to tak v podobných příbězích bývá, jeho velká část je romantická fikce, ale přesto můžeme děj zasadit do zcela reálného kontextu. Přenesme se tedy ve své fantazii do doby formování přemyslovského státu, kdy nedlouho po smrti kněžny Libuše na trůnu seděl ovdovělý Přemysl Oráč. Mladé dívky, dosud obklopující vyšehradský dvůr prorocké panovnice, najednou ze dne na den pozbyly vážnost a respekt dvorních dam a brzy nabyly dojmu, že se dostávají do nedůstojných rolí hraček mocných mužů. Do jejich čela se postavila odbojná Vlasta, která rychle dokázala přetavit frustraci v aktivní odpor. A stalo se něco těžko představitelného. Ženy, ta křehká stvoření, jež je především třeba chránit a opečovávat, se najednou změnily v divoké šelmy, odhodlané vzít svůj osud do vlastních rukou. Zní to jako scénář od první minuty odsouzený k nezdaru, ale když k němu přihodíme ingredienci posměchu zdatného mužského pokolení a očekávaný prvek počátečního podcenění vzniklé situace, máme připraveno podhoubí pro dramatický mýtus dívčí války. Bojovné rebelky si vybudovaly svou základnu odporu na opačném břehu Vltavy, přímo proti vyšehradské skalní rezidenci Přemyslově. Na

vyvýšeném pahorku rychle vznikla pevnost Děvín. Archeologický výzkum jasně prokazuje reálnou existenci fortifikace tohoto místa v dávných dobách. Muži, obklopující vládnoucího Přemysla Oráče, se snahám revoltujících žen přes některá varování hlasitě vysmívali a věřili, že porazit dívčí družinu půjde prakticky samo. Jenže odhodlaná Vlasta byla připravena beze zbytku využít všechny rafinované zbraně, jež mají k dispozici atraktivně vypadající mladé ženy. V předvečer očekávaného střetu vyslala část dívek ze své družiny na Vyšehrad, plán byl krystalicky prostý. Krásky měly předstírat rozkol v rebelské družině, dávaly jasně najevo, že se nechtějí stát oběťmi předem ztracené bitvy a na Vyšehradě hledají azyl. Ješitní muži, přesvědčení o své naprosté převaze, se cítili být polichoceni vzniklou situací a hojně využívali přichylnosti dívek, kterou jim za ochranu ochotně nabízely. Noc byla dlouhá a bujará, nad ránem mnozí udatní bojovníci, zmožení množstvím vína a erotickými radovánkami, stěží dokázali stát na vlastních nohách. Přesně v té chvíli trubači začali svolávat družinu bojovníků k plánovanému útoku. Zdecimovaná jednotka tedy vytáhla dobýt dívčí hrad Děvín s pevným přesvědčením, že vše musí jít naprosto hladce. Když se však setkali s odhodlaným, skvěle organizovaným odporem Vlastiných amazonek, nestačili se divit. Šokem a poslední ranou z milosti jim byla zákeřná zrada od krásných dívek, které jim minulou noc tak bezelstně nabízely své půvaby. Během pár okamžiků bylo po všem. Totálně rozvrácené zbytky mužské vojenské jednotky vzaly nohy na ramena a pokoušely se zachránit si holé životy zbabělým útekem. Mnohem víc než sečná rána mečem či hrot šípu v rameni ješitného chlapa zabolí potupné ponížení, to je věc dobře známá napříč staletími.

Historie zná stovky legendárních příběhů, v nichž evidentní outsider dokáže překvapit naprostého favorita – od střetu Davida s Goliášem, namátkou třeba přes antického Spartaka či slovenského Jánošíka až po siouxský triumf u Little Big Hornu. Každý týden sledujeme ve sportovních zprávách naprosto nečekané výsledky, v nichž partička amatérů dokáže porazit oslavované šampiony. S drtivou pravidelností pak dojde na odvetu, kdy se překvapivému vítězi nepodaří úspěch zopakovat a z boje odejde s kalhotami na půl žerdi a pořádnou nakládačkou. Ani tady to v principu nemohlo dopadnout jinak, přesto pověst nabízí ještě jednu mimořádně dramatickou zápletku, v níž hraje hlavní roli Ctirad a Šárka a romantickou kulisu střetu spolehlivě zajistí překrásné Šárecké údolí. V nejužším místě soutěsky se nad stezkou vypíná skalní útvar, dramaticky nazvaný Dívčí skok, kde příběh vrcholí.

Velitelka Vlasta disponovala několika špehy, kteří jí pravidelně přinášeli aktuální informace z nepřátelského tábora. Jednoho dne se k ní doneslo, že Přemysl se chystá poslat ozbrojenou družinu splnit nějaký důležitý úkol. Mělo ji tvořit zhruba dvacet udatných bojovníků, vedených vladykou Ctiradem. Vltavské údolí v té době tvořily neprostupné husté lesy, v nichž vedlo jen několik úzkých stezek, po kterých se dalo projet na koních. Jedna taková cesta se vinula pod vysokými skalami úzkým údolím Šáreckého potoka. Vychytralá Vlasta okamžitě pochopila strategický význam místa, kudy musel Ctirad se svou družinou projet,

a nalícila na něj dokonalou past. Ze svého středu si vybrala největší krásku Šárku, kterou v onom místě připoutala provazy ke skále. Projíždějího Ctirada náhle vyrušil ze zamyšlení usedavý ženský pláč. Pohledný mladík se vydal po hlase a brzy za hustým houštím spatřil svázanou plačící krasavici, která jej prosila o pomoc. Bez váhání se k ní sklonil a přeřízl provazy na jejích rukou i nohou. Vtom se však z úkrytu vyřítily divoké amazonky a zkoprnělé bojovnice bez milosti pobily. Ctirada vzaly do zajetí na Děvín, kde jej celý den mučily a v kole mu lámaly kosti. Potupná smrt pohledného vladyky však nedala spát krásné Šárce. Ze sna ji budily výčitky svědomí, že se dopustila tak proradné zrahy na nebohém mladíkovi, který se jí bezelstně snažil pomoci. Po pár dnech už své břímě studu nedokázala unést a ukončila svůj život skokem ze skály, pod níž se příběh odehrál. Od těch časů až dodnes se místo v upomínku tohoto příběhu nazývá Dívčí skok. A jak to nakonec dopadlo? Poté už podle očekávání. Rozlícení muži vyrazili z Vyšehradu a bez milosti zabíjeli všechny ženy a dívky, na které narazili. Vlasta se svou družinou vytáhla k poslední zoufalé bitvě proti mužským rivalům, v litém boji zahynula, čímž skončila dívčí válka. Děvín lehl popelem, už nikdy nebyl znovu postaven a země se vrátila k tradiční vládě mužů.

OTEC VLASTI KAREL IV. PRAŽSKÝ HRAD A KARLŮV MOST

Největší rozmach zažila Praha za vlády Otce vlasti Karla IV., o tom nelze pochybovat. Za tři dekády své vlády město i celou zemi naprosto proměnil – intenzivně stavěl Pražský hrad, vybudoval Karlův most, univerzitu, Nové Město pražské a mnoho dalších staveb, čímž zcela přetvořil svou metropoli na moderní evropské centrum. Zkusme si položit otázku, jak je možné, že se něco tak epochálního podařilo právě jemu, zatímco desítky jiných panovníků neuspěly nebo uspěly nesrovnatelně méně. Pochopitelně je to souhra několika faktorů a jen část z nich může jednotlivce ovlivnit. Především je nutné prožít život v době prosperity a míru. Když se narodíte do časů nekonečných válek, úpadku a epidemií, těžko na tom můžete něco zásadního změnit. Když však vystoupáte na kariérním žebříčku tak vysoko, že jste panovníkem Čech a několika dalších

zemí, a navíc císařem Svaté říše římské, máte ve svých rukou dostatek pravomocí ovlivňovat dění na kontinentální úrovni a můžete spolurozhodovat o tom, které války vypuknou a které skončí. Když pomineme objektivní okolnosti, které člověk nemá šanci ovlivnit, přichází na řadu individuální schopnosti jednotlivce. Tady je třeba zmínit, že každá osobnost je jedinečnou směsicí kladných a záporných vlastností, naprostého kladu a totálního padoucha bychom hledali jen obtížně. Ponechám s potutelným úsměvem stranou kreslenou postavu Mirka Dušina z *Rychlých šípů* i staré černobílé americké filmové westerny, kde měli pro snadnou orientaci pozitivní hrdinové vždy bílé a bytostní záporáci černé klobouky. Ani Karel IV. nebyl černobílý, ne všechny jeho činy byly vedeny čistými úmysly, ale jako celek je jeho dobu možno bez uzardění považovat za veskrze přínosnou pro celou jím spravovanou zemi. Pokud bychom se jej pokusili charakterizovat jako člověka, můžeme konstatovat, že měl jasnou vizi toho, čeho chce dosáhnout, dostatek vůle k tomu, aby své cíle naplnil, a také mimořádný talent a schopnosti, díky nimž věděl, jak nalézat nezbytná řešení. Je možné jej považovat za velmi inteligentního muže s kvalitním vzděláním, aktivně hovořil pěti jazyky, dokázal fundovaně formulovat odborné připomínky ke stavebním projektům svých špičkových architektů, byl velmi zbožný, měl v sobě pokoru a vážil si lidí, kteří něco dokázali. Povahu měl otevřenou, dané slovo pro něj bylo závazkem, rád trávil čas ve vtipné, veselé společnosti, měl rád dobré víno, byl čtyřikrát ženatý, velmi miloval své děti. Člověka s takovým osobnostním profilem byste chtěli mít za souseda, a jak se ukázalo, je to i dostatečná kvalifikace k tomu, být dobrým králem.

Pokud bychom chtěli jmenovat jediný objekt, ve světě nejlépe charakterizující naši vlast, není třeba dlouhého přemýšlení. Je jím jednoznačně Pražský hrad s katedrálou svatého Víta. První, zpočátku dřevěné sakrální objekty, vybudované na výrazné přírodní vyvýšenině nad poklidným tokem řeky Vltavy, tu stály už od 9. století. Třetí svatyní v pořadí se stala románská rotunda svatého Víta, postavená v době panování knížete Václava. V tehdejších časech byly mimořádně ceněny relikvie svatých mužů a panovníkovi se podařilo získat svaté ostatky italského světce, po němž nese katedrála své jméno dodnes. Po smrti zakladatele sem byly uloženy Václavovy ostatky, čímž prakticky započal kult jeho svatořečení a neochvějný status patrona české země. Stavba byla později zbořena a nahrazena větší bazilikou, z níž se do dnešních dnů zachovaly jen fragmenty, původní umístění Václavovy hrobky však zůstalo zachováno. Roku 1344 došlo papežskou bulou k povýšení pražského biskupství

na arcibiskupství a arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic bylo uděleno právo korunovat českého krále. Téhož roku král Jan Lucemburský položil základní kámen gotické katedrály a stavebních prací se ujal francouzský mistr Matyáš z Arrasu. Ten o devět let později zemřel a projekt převzal Petr Parlář, původem ze švábského Gmündu. Pod jeho rukama se postupně zrodila trojlodní katedrála s příčnou lodí a věncem kaplí. Přestože stavitel Otce vlasti přežil o dvacet let, nestihl své dílo dokončit. Vznikla dominantní zvonová věž, hlavní loď, chór a především srdce objektu, tedy kaple svatého Václava a korunní komora, kde jsou uloženy královské korunovační klenoty. Po králově smrti zájem pokračovat ve stavbě rychle opadl a další přístavby vznikaly velmi pomalu. Poslední, novogotická část byla dokončena teprve u příležitosti tisícího výročí zavraždění svatého Václava a slavnostní otevření hotového svatostánku proběhlo za účasti prezidenta Masaryka v roce 1929.

Triumfální nádheru národní katedrály všichni dobře známe, proto je na místě doplnit informaci o místech, kam je přístup nám běžným smrtelníkům zpravidla odepřen. V podzemních prostorách pod katedrální podlahou se nachází hrobka českých králů, dokončená za panování Rudolfa II. a později několikrát přestavovaná. Z doby Petra Parláře pochází fenomenálně zdobná patrová kaple svatého Václava, situovaná na místě původní románské rotundy. Tvoří samostatnou svatyni, umístěnou do chrámového ochozu. Světcovo tělo bylo uloženo do zlaté drahokamy posázené relikviářové truhly, ležící na kamenném oltáři. V nejistých časech husitských válek byly královské ostatky i část svatovítského pokladu dočasně převezeny na hrad Karlštejn. Kaple byla velmi poškozena požárem v roce 1541. Vchod do ní uzavírají původní gotické dubové dveře, pobité plechem se vzácným románským bronzovým klepadlem s motivem lví hlavy, o němž pověst tvrdí, že pochází z vrat kostela ve Staré Boleslavi a je tím originálem, jehož se svatý Václav držel v okamžiku svého zavraždění. Vřetenové schodiště stoupá do horní korunní komory. Zajímavostí jsou vstupní dveře, opatřené sedmi zámky. Když se české korunovační klenoty výjimečně vynášejí z této trvale uzamčené místnosti za účelem vystavení pro veřejnost, musí se ve stejnou chvíli k ceremoniálnímu odemykání dveří dostavit současně sedm nejvýznamnějších představitelů státu – prezident, premiér, pražský arcibiskup, předsedové Poslanecké sněmovny a Senátu, probošt metropolitní kapituly a pražský primátor. Nejvýznamnějším symbolem království je svatováclavská koruna, počínaje Karlem IV. jí bylo korunováno 22 panovníků. Traduje se dramatická legenda, že kdo si ji nasadí na hlavu, aniž by na to měl

královský nárok, do roka zemře. Dne 19. listopadu 1941 byl nucen prezident Hácha odevzdat všech sedm klíčů říšskému protektorovi Reinhardu Heydrichovi, který si opojen nabytou mocí korunu údajně nasadil, čímž zpečetil svůj osud – o několik měsíců později podlehl atentátu. A nakonec se ještě zmíníme o sedmi zvonech, zavěšených na jižní katedrální věži. Největším zvonek v zemi je Zikmund, ulitý v roce 1549. Když měl být instalován na věž, na Hrad jej dopravil vůz tažený šestnácti páry koní. Složitým oříškem bylo vytažení těžkého zvonu nahoru na věž, k tomu byl údajně sestrojen speciální mechanismus, přičemž pevný

provaz byl dle legendy utkán z dívčích vlasů. Když v roce 1378 umíral Otec vlasti Karel IV., sám bez cizího přičinění se rozezněl v katedrální věži umíráček a k jeho zvuku se připojily i všechny ostatní zvony. Panovník to uslyšel a z posledních sil zvolal: „*Hle, dítky mé, již mne volá Pán Bůh, budiž s vámi navěky.*“

Jak šel čas, česká metropole se neustále rozrůstala. Dvě přirozená mocenská centra – Vyšehrad a Pražský hrad – se nacházela na opačných vltavských březích. Logicky tudíž vyvstala potřeba efektivně překračovat řeku z jednoho břehu na druhý. Nejstarší písemné prameny dokládají existenci brodu přibližně na místě dnešního Mánesova mostu. Později vznikla dřevěná mostní konstrukce, která však neměla dostatečnou pevnost na to, aby mohla problém dlouhodobě vyřešit. První kamenný most dal vystavět roku 1172 král Vladislav II., jméno dostal po panovníkově manželce Juditě. Mohutná povodeň v roce 1342 však způsobila jeho zkázu a nutnost rychle vyřešit vzniklý problém. Vypracování projektu, zajištění financí i kvalitního kamene si vyžádalo několik let příprav, základní kámen Kamenného mostu, který byl mnohem později označen jako Karlův, byl položen v roce 1357. V některých kronikách je zmiňován i konkrétní den 9. červenec. Pokud bychom vzali toto přesné datum jako fakt, vyplývá z něj jedna pozoruhodná matematická hříčka. Je známo, že v tehdejších dobách hrála velkou roli astrologie a numerologie. Král Karel byl velmi zbožný a důležitá rozhodnutí často dělal v momentech, kdy jim byla konstelace hvězd pozitivně nakloněna. Zajímavě složená časová řada by mohla mít potenciál tento efekt dokonale naplnit. Když za sebe poskládáme číslice roku, dne a měsíce a doplníme hypotetický časový údaj v 5:31 hodin, dostaneme nesmírně magicky působící palindromickou časovou řadu 135797531, kterou můžeme číst stejně zleva doprava i obráceně. To by snad podle numerologie mělo zajistit mostu stabilitu a dlouhověkost. Všechny planety toho dne byly nad obzorem, stejně jako souhvězdí Lva, heraldický symbol české koruny. Příběh je to hezký, proti jeho reálnosti však hovoří hned tři zásadní argumenty. Když pomíneme, že toto přesné datum je samo o sobě ne zcela doložené, tehdy lidé ještě neuměli měřit čas s přesností na minuty, místo arabských se užívaly spíš římské číslice, a navíc se dosud používal nepřesný juliánský kalendář. Ale jakožto milovník legend si nemůžu nechat ujít příležitost tuto zajímavost zmínit.

Se vznikem Karlova mostu se každopádně pojí mnohem více pověstí. Každý školák si vybaví příběh popisující množství syrových vajec,

jež se prý pro zvýšení pevnosti mostní konstrukce přidávala do malty. Lidová tvořivost kromě toho zmiňuje také mléko, volskou krev či víno. Král Karel měl údajně vydat edikt, nařizující poddanským městům dodat přesně stanovený počet vozů plných vajec. Ve starých textech se dokonce objevil vtip, vycházející z tvrzení, že radní z Velvar příkaz špatně pochopili a v obavě, že se křehká vejce při transportu rozbijí, je doručili uvařená natvrdo. Vedle tohoto barvitého příběhu nemůžeme opomenout jiný, tentokrát heroický epos, jehož klíčovou postavou je odvážný Bruncvík. Inspiraci k této legendě bychom mohli najít v německém

Braunschweigu, kde se vypráví velmi podobná pověst. Brunčvík byl údajně synem knížete Žibřida, jenž na svém erbu nosil motiv orlice. Tento pták připadal synovi málo dominantní, proto se vydal do světa vstříc dobrodružstvím, při nichž by do svého znaku dostal mocnější zvíře. Jednou se připlétl do střetu strašlivého draka se lvím samcem. Postavil se na stranu šelmy a podařilo se mu vícehlavou saň zabít, čímž získal vděčnost lva, který jej poté po celý zbytek života věrně doprovázel. Tímto hrdinským činem získal právo umístit jej na svůj štít, odtud se tento heraldický motiv údajně později dostal do královského erbu a dodnes je dominantou českého státního znaku. S mocnou kočkovitou šelmou po boku putoval Brunčvík dále po cizích krajích, až se dostal na podivný ostrov, kde krutý bazilišek věznil dceru krále Olibria. Podařilo se mu princeznu vysvobodit a doufal, že ho za to král dopraví zpět domů do Čech. Ten jej však nechtěl pustit z ostrova a trval na tom, že si jeho dceru musí vzít za ženu. Nechtěl si krále rozhněvat, proto na sňatek s dcerou přistoupil. Při toukách po hradních sklepeních jednou náhodou narazil na pevné, pavučinami pokryté dveře, které evidentně dlouhá léta nikdo neotevřel. Zvědavost v něm zvítězila, proto je rozrazil, až se s mohutným skřípěním otevřely. Kromě krysích očí, jež zářily z temných zákoutí, v kryptě našel rezavý meč bez jílce. Netušil, jak se tam dostal, přinesl jej tedy ukázat své manželce. Ta se vyděsila a Brunčvíkovi prozradila tajemství jeho kouzelné moci. Vysvětlila mu, že se silami, jež tuto prastarou zbraň ovládají, si není radno zahrávat. Když jej někdo vezme do ruky, stačí jen čepelí ukázat na člověka, jenž má být zabit, a meč mu sám setne hlavu. S tímto magickým mečem se stal Brunčvík neporazitelným, proto se mohl svobodně rozhodnout nastoupit se svým lvem na loď a vydat se zpět domů do Čech. Prahu v té době okupovala cizí nepřátelská vojska, proto se zázračný meč ihned pustil do práce a zemi okupantských hord snadno zbavil. Brunčvík poté dlouhé roky po boku své ženy spravedlivě vládl zemi. Aby jej neovládly mocné temné síly, sídlící v jeho zbrani, rozhodl se jí zbavit tím, že ji hodil do Vltavy. Po letech hojnosti všichni zestárlí a jeho manželka zemřela. Nato umírá i žalem zmožený Brunčvík a jeho lev – ti tři si byli tak věrní, že bez sebe nemohli dál žít. Lev byl pochován do hrobky k nohám svého pána, kde střeží jeho bezpečí i na onom světě. Jiná verze pověsti tvrdí, že mocný meč byl při stavbě Karlova mostu zadržán do jeho dlažby, kde trpělivě čeká na svou příležitost. Až bude zemi nejhůře, probudí se blaničtí rytíři v čele se svatým Václavem a potáhnou na Prahu. Až tato mytická družina vjede na most, meč se probudí, vklouzne patronovi země do dlaně a způsobí zkázu všem cizím nepřátelům. Jelikož dosud nikdy nebylo tak zle, aby nemohlo být ještě

hůř, Bruncvíkův kouzelný meč stále čeká na svůj čas, který nepochybně jednou nastane. Sochu udatného hrdiny s mečem si můžeme prohlédnout na desátém mostním pilíři.

Do doby panování Václava IV. spadá další legendární příběh, týkající se jiné významné sochy, zdobící osmý pilíř téměř uprostřed mostní délky. Jan Nepomucký je jedním z nejznámějších českých světců, je to patron pravdy a mlčenlivosti. Tento mučedník je pravděpodobně nejpopulárnější z 31 soch, které zdobí Karlův most – pověst říká, že

dotknout se jeho roucha přináší štěstí. Totéž platí o kříži, který označuje místo, odkud byl zarputilý kněz svržen do Vltavy. Mnohem později, v době baroka, vznikla spousta světcových soch. Narazíme na ně prakticky na každém kroku po celé zemi, velmi často právě na mostech. Bývá vyobrazen s prstem přes ústa jakožto symbol mlčení nebo se svatozáří pěti hvězd kolem hlavy, jež se údajně na obloze rozzářily krátce po jeho smrti. Takovýto motiv je pro světce značně neobvyklý, podobně bývá běžně zobrazována jen Panna Marie. Zaměříme se však na příběh, který vedl ke svatořečení Jana Nepomuckého. Tento horlivý kněz vystudoval teologii na Karlově univerzitě a kariérně stoupal, až se vypracoval na post generálního vikáře pražského arcibiskupa. Z tohoto titulu se údajně stal zpovědníkem Žofie, manželky krále Václava IV. Bez jakéhokoli předchozího náznaku problému se náhle dostal do vážného konfliktu s panovníkem, když jej král důrazně požádal, aby mu vyzradil informace, které mu králova choť svěřila při zpovědi. Kněz tento požadavek striktně odmítl a přes naléhání a výhrůžky trval na svém. Krále to rozzuřilo, nechal vzdorného kanovníka zatknout, krutě mučit a posléze svrhnout z Karlova mostu do řeky. Jeho smrt, při níž neochvějně zůstal stát na straně pravdy a pokory, se během staletí změnila v jednu z nejoslavovanějších legend. Světec tím pronikl hluboko do srdcí všech věřících a je považován za jednoho z význačných českých zemských patronů, který inspiruje lidi po celém světě. Dramatické bylo i svatořečení papežem Benediktem XIII. v roce 1729. Aby mohl být kanonizační proces úspěšně završen, musí se prokázat několik světcových zázraků. Ten, který se stal klíčovým v tomto konkrétním případě, byl natolik specifický, že je světově proslulým. Když se při exhumaci zkoumaly světcovy ostatky, byl v jeho lebce nalezen nezetlelý růžově zbarvený jazyk. Od té doby je Jan Nepomucký považován rovněž za ochránce zpovědního tajemství. Je pohřben na čestném místě ve Svatovítské katedrále.

MECENÁŠ UMĚNÍ RUDOLF II. ALCHYMIK A ASTRONOMOVÉ

Nedlouho po zlatém věku Karla IV., jak už to tak zpravidla na světě chodívá, přišel ostrý stříh a velmi dramatický propad. Jan Hus začal šířit své nové učení, založené na návratu k pokoře jednotlivce a přijímání

podobojí, vzniklo husitské hnutí, které pod praporem s kalichem obrátilo celou zemi vzhůru nohama. Přestože některé z pohledů na svět těchto revolucionářů lze z morálního hlediska považovat za opodstatněné, je potřeba si říct, že reálným výsledkem byl totální rozvrat a chaos. To, co dosud vcelku dobře fungovalo, pohltily destruktivní plameny, nový slibovaný ráj na zemi se kupodivu jaksi nedostavil. Po definitivní porážce kališníků zůstala jenom spálená země a bylo třeba začít znovu úplně od nuly. Co bylo z českého pohledu mnohem zásadnější – naše domovina se s nástupem dynastie Habsburků dostala pod rakouský vliv, najednou jsme se ocitli na periferii mohutného impéria, v němž za mocenské nitky tahali téměř výhradně vládcové sídlící ve Vídni. S jednou podstatnou výjimkou. Rudolf II., poslední Habsburk v čele Svaté říše římské, učinil z Prahy své sídlo, díky čemuž nastalo mezi lety 1575 až 1611 druhé významné období, kdy česká kotlina byla zásadním evropským hegemonem. Z politického a mocenského pohledu byla doba Rudolfova panování značně rozporuplná, byl považován za výstředního podivína, u něhož euforické stavy střídala pasivní melancholie. Rozvoj syfilidy na sklonku jeho života vedl k propuknutí vážných psychických potíží, jež vyústily až v nezvládnutelné šílenství. Přestože se král nikdy neoženil, velmi rád vyhledával společnost krásných žen, miloval lovecké výpravy a hony, často pořádal velkolepé recepy, na nichž hostil mnohé významné osobnosti. Byl znalcem a mecenášem kultury a umění, na Pražském hradě shromáždil rozsáhlou sbírku uměleckých předmětů, jež ve své době neměla obdoby, ale která bohužel z velké části vzala za své za pozdějšího drancování města švédskými vojsky. Stejně tak podporoval i vědecké bádání, především v oblasti astronomie, matematiky, fyziky a chemie. Jelikož vědeckým oborům sám nerozuměl, společně s renomovanými mysliteli na královský dvůr proniklo i několik podvodných šarlatánů, k čemuž přímo vybízela i panovníkova náklonnost k alchymii, astrologii a černé magii. Srdcem dávných legend tohoto typu se stala ne úplně právem světoznámá Zlatá ulička, proslavená příběhy o přeměňování běžných kovů ve zlato, hledání elixíru života či kamene mudrců. Ve skutečnosti žádní alchymisté ve zdejších malých pitoreskních barevných domcích, na rozdíl od tradičních zlatníků, strážců, čeledínů či věštkyň, nikdy nebydli. Pestrá směsice originálních osobností napříč uměleckými a vědeckými obory, jež se v Praze v té době usídlila, vedla k všestrannému rozkvětu českých zemí v celoevropském kontextu, díky čemuž můžeme rudolfínskou dobu jednoznačně považovat za jednu z nejsvětějších kapitol české historie. Asi se nemůžeme divit, že toto čtvrtstoletí harmonie si dodnes spojujeme se spoustou naprosto

neuvěřitelných legend a tajuplných pověstí. Byla by škoda se o nich alespoň krátce nezmínit.

Kdykoli se v televizi vysílá staříčká pohádka *Císařův pekař a Pekařův císař* s Janem Werichem v hlavní roli, málokdo si ji nechá ujít. Slavné filmové hlášky dávno zlidověly a nás nepřestává fascinovat doba, do níž je romantický příběh zasazen. Protiváhou lehce bláznivého panovníka jsou různí podivínští badatelé a vyložení darmožrouti, kteří bez uzardění parazitují na hojnosti královského dvora. Pokud bychom chtěli zapátrat v historických faktech, našli bychom jistě několik jmen, nad nimiž ovšem vysoko ční postava šarlatánského magistra Edwarda Kellyho. Životní příběh tohoto alchymistického mága a okultisty by vydal na samostatnou knihu. Do Prahy přišel roku 1584 z Anglie v doprovodu slavného matematika, astronoma a geografa Johna Dee, na jehož vědeckém kreditu dlouho úspěšně parazitoval. Typického podvodníka bychom si představovali jako prohnaného hlupáka, skutečnost však v případě Kellyho byla velmi odlišná. Byl poměrně vzdělaný a mimořádně schopný, dnes bychom řekli úspěšný manažer. Svou charismatickou vizáží démonického černokněžníka dokázal působit velmi přesvědčivě. Jeho skutečné činy v průběhu staletí překryl nános polopravd a fikcí, které z něj učinily téměř nadpřirozenou bytost. Například se tvrdilo, že pod rozpuštěnými vlasy šikovně ukrýval chybějící uši, jež mu údajně v mládí uřízli za trest za jakési podvodné machinace. Seriózní vědec John Dee se kromě běžného bádání zabýval rovněž okultismem a Kellyho bral jako svého společníka a médium, pomocí něhož rozmlouval s anděly a vyvolával duše mrtvých. Po několika letech spolupráce se jejich cesty rozešly, Dee se vrátil zpět do Anglie k poctivé vědecké práci, která mu však mnoho slávy nepřinesla, takže nakonec zemřel v chudobě a zapomnění. Kelly si však věděl rady i sám, získanou důvěru císaře Rudolfa dokázal beze zbytku využít. Předváděl čím dál odvážnější kejkle, vlastnil legendární černé zrcadlo, jímž údajně dokázal poslouchat cizí hovory, vidět na dálku a snad i do budoucnosti. Disponoval prý i magickou rtutí, s jejíž pomocí měl být schopen vyrobit zlato, nebo také podivnou tinkturou pro výrobu drahých kamenů. Rudolf byl naprosto okouzlen jeho charismatem a jmenoval jej vrchním královským alchymistou. S rostoucím bohatstvím a nekritickým sebevědomím šarlatánův osud nevyhnutelně směřoval k tvrdému nárazu do reality. Osudným se mu stal jakýsi banální konflikt, kdy se nechal v hněvu zatáhnout do souboje, při němž jeho protivník přišel o život. Souboje však byly královskou autoritou striktně zakázány, takže Kellymu nepomohla ani jeho proslulost u dvora a bez

milosti skončil v šatlavě na hradě Křivoklát. Neuspěl s četnými žádostmi o milost ani přímluvami několika významných osobností, takže se čím dál zoufalejší vězeň rozhodl pokusit o útěk. Jeho nadpřirozené schopnosti jej však v nejdůležitějším okamžiku tragicky opustily. Zpuchřelé lano, po němž se spouštěl z cely v hradní věži, pod jeho vahou prasklo a on tvrdě dopadl na dlažbu. Způsobil si tříštivou zlomeninu nohy, která mu musela být amputována. Poté nosil dřevěnou protézu, což jeho vizáž učinilo ještě démoničtější. Jako mrzák a invalida nakonec skončil ve vězení pro dlužníky na hradě Hněvín u Mostu. I odtud se pokusil utéct, přičemž si zlomil i druhou nohu. Králi se jej nakonec zželelo a udělil mu milost. Kelly však trpěl velkými bolestmi, ale především těžce nesl ztrátu prestiže, kdy místo génia s nadpřirozenými schopnostmi byl najednou považován za opovrženého mrzáckého podvodníka. Svůj život dobrovolně ukončil ve věku 42 let vypitím jakéhosi jedovatého lektvaru. Hrad Hněvín i město Most krátce před smrtí dramaticky proklet a předpověděl, že se za jím prožité ústrky jednou propadne do pekel – obojí se později vlivem těžby hnědého uhlí skutečně vyplnilo. Přestože to byl člověk veskrze prohaný a bezostyšně manipulátorský, nelze mu upřít jisté osobní kouzlo a zvláštní charisma, díky němuž zůstává jeho jméno v obecném povědomí i po několika stoletích od jeho smrti. Magistr Edward Kelly, alchymista císaře Rudolfa II.

Na Rudolfově královském dvoře se kromě vyžírků a šarlatánů pohybovalo i několik vážených vědců. Za mnohé jiné jmenujme alespoň dvojici světoznámých autorit, jimiž byli dánský astronom Tycho Brahe a německý matematik Johannes Kepler. Setkání těchto dvou zcela rozdílných osobností se ukázalo být naprosto osudovým. Tycho pocházel z dobře situované rodiny a od mládí se mohl věnovat vědě. Známa byla jeho komplikovaná, prchlivá povaha, která jej opakovaně dostávala do dramatických konfliktů. Jedním z následků bylo, že při jakémsi šermířském souboji přišel o špičku nosu, vlivem čehož jeho tvář nuceně zdobila bizarní kovová náhražka. Naproti tomu velmi chudý, neduživý a krátkozraký Kepler byl mírné, nekonfliktní, introvertní povahy, jeho trpělivost a preciznost jej předurčila k roli geniálního matematika. Přestože se oba současně zabývali i tehdy mimořádně populární astrologií, sestavování horoskopů jim sloužilo hlavně jako zdroj snadné obživy, aby mohli téměř všechn svůj čas věnovat pozorování hvězdné oblohy a výpočtům složitých matematických modelů. Tycho získal zcela právem post dvorního královského astronoma, byl považován za nejpreciznějšího pozorovatele pohybu hvězdných těles své doby. Svá dlouholetá

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Kronika pověstí a legend.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.